

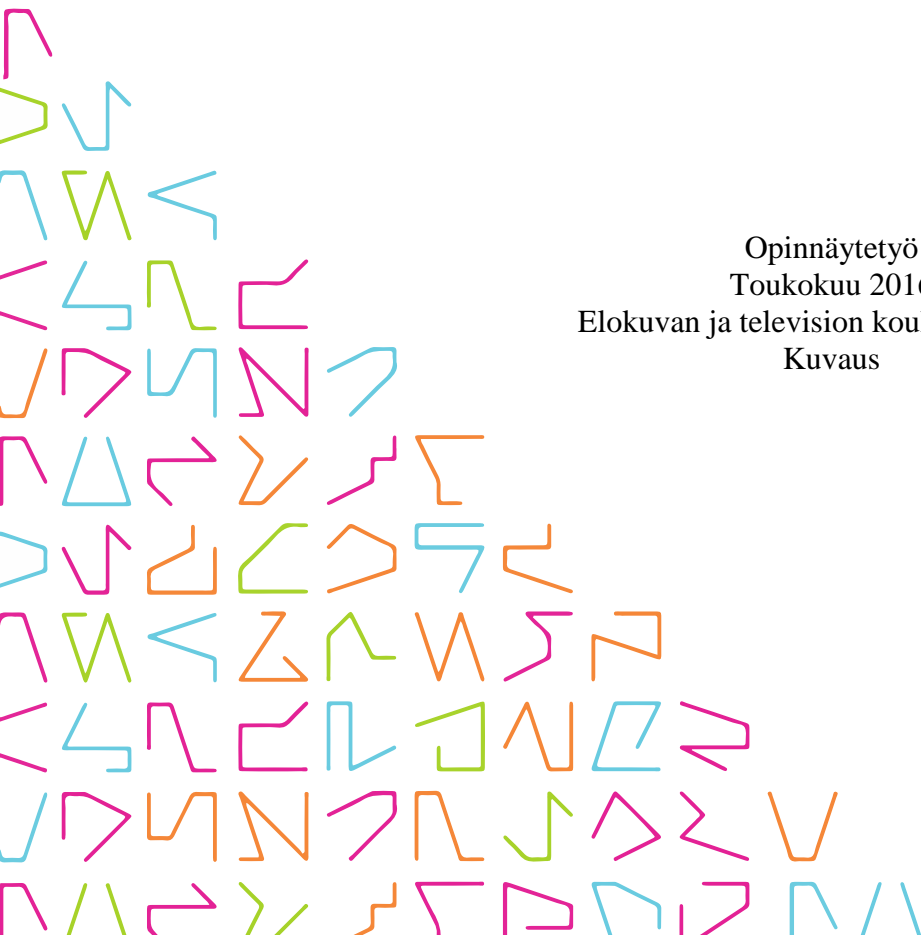

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

LUONTODOKUMENTTIEN KUVAUSHAAS- TEET LUONNOSSA JA ELÄINTARHASSA KU- VATTAESSA

Emilia Ala-Rämi

Opinnäytetyö
Toukokuu 2016
Elokuvan ja television koulutusohjelma
Kuvaus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Elokuvan ja television koulutusohjelma
Kuvaus

ALA-RÄMI EMILIA:

Luontodokumenttien kuvaushaasteet luonnossa ja eläintarhassa kuvattaessa

Opinnäytetyö 40 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Toukokuu 2016

Opinnäytetyössä selvitetään luontodokumenttien kuvaushaasteita ja pyritään vertailemaan kuvaushaasteiden eroja luonnossa ja eläintarhassa kuvattaessa. Tämän lisäksi opinnäytetyö luo katsauksen luontodokumenttien taustoihin ja kuvaajan toimintaan. Työn taustalla on kirjoittajan oma kiinnostus niin luontodokumentteihin kuin eläintarhoihin, mutta myös eläintarhojen lisääntyvä näkyvyys mediassa. Eläintarhat toimivat enenevässä määrin muun muassa tosi-tv-ohjelmien kulisseina. Koska eläintarhassa kuvataan nykyään enemmän, on aiheellista tutkia eläintarhaa kuvauslokaationa ja vertailla sitä perinteisen luontokuvauksen lokaatioon eli luontoon. Kuvaustoimintaa sekä kuvaushaasteita on tutkittu niin asiantuntijahaastattelujen kuin luontokuvausoppaiden avulla.

Kuvaushaasteita löytyi asiantuntijahaastattelujen kautta kattava määrä ja ne vaihtelevat pitkälti ympäristön, tekniikan ja ajoituksen haasteiden välillä. Lopullinen vertailu luonnon ja eläintarhan kuvaushaasteiden välillä toi esille sen, että vaikka haasteet ovat osittain samanlaisia, on eriäviä haasteita vielä enemmän. Luonnossa kuvaaminen on yllätyksellisempää ja raskaampaa, mutta eläintarhassa kuvattaessa eläintarhan omat puitteet luovat monia haasteita kuvaamiselle.

Opinnäytetyön aihe osoittautui hyvin ajankohtaiseksi ja tarpeelliseksi. Työn tavoitteet saavutettiin onnistuneella kuvaushaasteiden vertailulla. Työn kirjoittajalle muodostui kokonaisuudessaan kattavampi käsitys luontokuvauksen kentästä. Luontokuvauksen yllätyksellisyys paljastui odottamattoman suureksi piirteeksi työtä tehdessä. Jatkotutkimukseen on erityisesti eläintarhassa kuvaamisen puolesta paljon mahdollisuuksia, esimerkiksi eläintarhojen toiminnan eettisyyden kannalta, jota tässä työssä ei käsitelty.

Asiasanat: luontodokumenttien kuvaaminen, kuvaushaasteet, luontokuvaus, eläintarha

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Film and Television
Cinematography

ALA-RÄMI, EMILIA:

Shooting Challenges in Nature Documentaries When Filming in Zoos And in the Nature

Bachelor's thesis 40 pages, appendices 2 pages
May 2016

The background for this thesis is its writer's personal interest for nature documentaries as well as for zoos, but also the increase of zoos' presence in the media. Zoos are used as the backdrop of reality television shows in increasing numbers. Since filming in zoos is becoming more popular, it is important to research the zoo as a filming location and compare it to more common locations for nature documentaries, that is, those found in the nature.

The purpose of this study was to find out what kind of shooting-related challenges nature documentarians face and to compare natural locations to zoos in this respect. In addition to this comparison of shooting challenges, the study discusses the backgrounds of nature documentaries and how nature cinematographers and nature photographers work.

This study was based mostly on interviews with known Finnish nature documentarians and photographers. Some information was also collected from nature photography guidebooks.

The comparison between the aforementioned challenges proved fruitful and in the end it was clear to see that aside some similarities, natural sites and zoos were quite different from one another. Nature is most often surprising and full of challenges (for the shooting crew), while filming in the zoo is generally easier, but also restricting because of the zoo environment.

The goal of this study was fulfilled with successful comparisons of shooting challenges. The subject proved to be very important and current. The author got a broader perspective of the field of nature documentaries and was most surprised by the fact that the surprises that nature brings to filming were such an integral part of the study. It would be interesting to do more research in this field, especially with zoos as the focus. There are many different aspects of working in zoos that were not covered in this thesis, such as the ethics behind zoos as popular establishments.

Key words: filming nature documentaries, shooting challenges, nature cinematography, nature photography, zoo

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TYÖN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT	7
2.1	Luontodokumenttien erityispiirteitä	7
2.2	Luontodokumenttien kehitystä ja historiaa	8
2.3	Työn asiantuntijahaastattelut	9
3	LUONTODOKUMENTTIEN KUVAAMINEN LUONNOSSA	11
3.1	Kuvaustyöryhmän vaatimukset.....	11
3.2	Kuvaajan esivalmistelut	14
3.3	Kuvaajan etiikka	15
3.4	Kuvaushaasteet luonnossa	17
3.4.1	Ympäristön haasteet	18
3.4.2	Tekniset haasteet	19
3.4.3	Ajoitus	21
3.4.4	Muut haasteet	22
4	ELÄINTARHASSA DOKUMENTOINTI	24
4.1	Eläintarha ympäristönä	24
4.2	Eläintarha ja televisio.....	26
4.3	Eläintarhassa kuvaaminen.....	27
4.4	Kuvaushaasteet eläintarhassa.....	28
5	KUVAUSHAASTEIDEN VERTAILU	32
5.1	Samanlaiset kuvaushaasteet	32
5.2	Erilaiset kuvaushaasteet	33
6	POHDINTA.....	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe käsittelee luontodokumenttien kuvaushaasteita. Haluan opinnäytetyötäni varten selvittää, millaisia haasteita luontokuvaajat kohtaavat työssään. Tarkastelun kohteena on perinteisen luontokuvaamisen lisäksi myös eläintarhoissa tapahtuva dokumentointi. Aihe on ajankohtainen, sillä eläintarhat ovat entistä enemmän näkyvillä mediassa, etenkin sosiaalisessa mediassa. Miten eläintarhoissa kuvaaminen vertautuu perinteisempään luontodokumenttikuvaamiseen? Haluan saada selville ovatko haasteet lainkaan samanlaisia näissä ympäristöissä. Työn tavoite on selventää kuvaushaasteiden eroa luonnossa ja eläintarhassa kuvattaessa.

Eläintarhat ympäri maailmaa tuottavat valtavasti materiaalia, josta suuri osa on visuaalista tai audiovisuaalista. Esimerkiksi *Zooborns*-niminen blogi kokoaa päivittäin kuvia sekä videoita maailman eri eläintarhoissa syntyneistä eläintenpoikasista. Blogi on valtaisan suosittu ja sen pohjalta on julkaistu muun muassa lasten kuvakirjoja. Koska tällaista sisältöä tuotetaan nykyään todella paljon, olisi hyvä, että AV-alan ammattilaiset olisivat siitä tietoisia ja mukana tässä prosessissa. Sitä parempaa sisältöä pystytään tuottamaan, mitä enemmän tämän alan ammattilaiset ovat sitä mukana tekemässä.

Sekä luontokuvaus että eläintarhat ovat kiinnostaneet minua jo pitkään. Olen valokuvannut erilaisia kasveja, eläimiä ja maisemia harrastusmielessä monen vuoden ajan. Toivon tällä kirjallisella opinnäytetyöllä saavani paljon lisää tietoa minua kiinnostavista aihealueista sekä apuja uralleni, jonka toivon jatkossa sisältävän luontodokumenttien parissa työskentelemistä. Opinnäytetyössäni keskityn nimenomaan kuvaajan näkökulmaan ja jätän tiettyjä asioita, kuten eläintarhojen toiminnan moraalisen puolen, työni ulkopuolelle, sillä ne eivät varsinaisesti liity kuvaamiseen.

Koska luontodokumenttien kuvaamisesta ei löydy kovin paljon kirjallisia lähteitä, olen käyttänyt taustatietona lisäksi luontovalokuvausoppaita, kuten muun muassa Ross Hodginottin ja Ben Hallin *The Wildlife Photography Workshop* -kirjaa, sekä asiantuntijahaastatteluita. Haastattelin tunnettuja suomalaisia luontokuvaajia niin valokuvauksen kuin liikkuvankin kuvan puolelta. Perinteisempää luontodokumentointia tutkin siis enemmän kirjallisuuden sekä haastattelujen kautta, kun taas eläintarhaympäristössä kuvaamisesta tein asiantuntijahaastatteluja.

Työn sisältö koostuu luontodokumenttien taustoista, kuvaajan roolista luontodokumentteja tehtäessä, kuvaajan etiikasta, kuvaushaasteista niin luonnossa kuin eläintarhassakin sekä eläintarhasta lokaationa. Opinnäytetyöni päättyy kuvaushaasteiden vertailuun sekä pohdintaan luontokuvaamisesta.

2 TYÖN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

Luontodokumentit ovat luonnosta kertovia faktuaalisia elokuvia ja TV-ohjelmia. Ne vetoavat suureen joukkoon ihmisiä, aina vauvoista vaareihin asti. Luontodokumenttien katsomiselle saattaa olla monenlaisia syitä, mutta niiden suosio on selkeästi hyvin vaikiintunutta. Poliittiset ja uskonnolliset kiinnostuksenkohteet saattavat muuttua ajan saatossa, mutta ihmisillä on aina olemassa uteliaisuus syntyperiään kohtaan. Luontodokumentit täyttävät tuota tyhjiötä. (Lee-Wright 2010, 355.)

Myös tosi-tv-ohjelmien kärkipäässä suosiosta ovat nauttineet jo pitkään erilaiset eläimistä kertovat ohjelmat. Nämä ohjelmat vaihtelevat suuresti tyyliltään: on katselmuksia esimerkiksi eläinlääkärien työstä, informatiivista viihdettä sekä formaatteja, jotka tarjoavat ratkaisuja erilaisiin eläinkysymyksiin. (Hill 2005, 135.) Monet näistä ohjelmista keskittyvät nykyään eläintarhojen toimintaan.

Eläintarhat ovat aina olleet yksi suosituimmista viihteen muodoista nykyihmisille. Kävijäluvut pysyvät vuodesta toiseen korkeina ympäri maailmaa, vaikka esimerkiksi lama vaikuttaisi muihin viihdealan muotoihin. Arviolta 600 miljoonaa ihmistä käy eläintarhoissa ja akvaarioissa vuosittain maailmanlaajuisesti. (Robinson 2004, VII.) Nyt eläintarhat ovat valtaamassa enemmän aluetta myös audiovisuaalisilla markkinoilla.

Tässä luvussa käsittelen tarkemmin luontodokumenttien taustoja erityisesti kuvaajan näkökulmasta ja esittelen asiantuntijahaastatteluihin osallistuneet kuvaajat. Eläintarhoja käsittelen tarkemmin luvussa 4.

2.1 Luontodokumenttien erityispiirteitä

Luontokuvaajilla on normaalisti uransa taustalla vahva luontokiinnostus ja he ovat harrastaneet erilaisia luontoon liittyviä asioita yleensä jo pitkään ennen uransa aloittamista. Toiset ovat lapsena innostuneet tietokirjojen lintuvalokuvista, toiset kaloista sukeltaessaan meressä, toiset ovat opiskelleet eläintieteiden konservattoriksi ja niin edelleen. Näiden ihmisten luontoharrastukset ovat lopulta muuttuneet työksi. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.) Muista dokumenttilajeista poiketen luontodokumenttien tekijöiden pitää olla totisesti käsittelemästään aiheesta kiinnostuneita ja valmiita paneutumaan siihen kun-

nolla. Yleiseen dokumenttityyliin kuuluva niin sanottu irtautuneisuus ei kuulu tälle alalle. (Lee-Wright 2010, 355 – 359.)

Luontodokumentit ovat pitkäjänteisiä projekteja, joihin sitoudutaan pitkiksi ajoiksi. Tämän takia oma kiinnostus on ehdottoman tärkeää projektin onnistumiselle. Toiset kuvaajat haluavat keskittyä vain yhteen dokumenttiprojektiin kerrallaan, kun taas muilla saattaa olla viisikin projektia samaan aikaan kehitteillä: yksi leikkauspöydällä, kolme kuvattavana ja yksi suunnitteilla (Taskinen, 2016). Nämä ovat tietysti henkilökohtaisia valintoja siitä, kuinka paljon kukin kuvaaja haluaa ottaa itselleen työtaakkaa. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

Jotkut luontokuvaajat tekevät selvän eron luontoelokuvien ja luontodokumenttien välillä. Luontodokumentti saattaa olla joidenkin mielestä rajoittava termi: dokumentaariseen tyyliin liittyvä faktuaalisuus ja jopa puritaanisuus ovat joidenkin kuvaajien mielestä liian rajoittavia tekijöitä työskentelyn kannalta. He yleensä kutsuvatkin teoksiaan dokumenttien sijaan luontoelokuviksi, jolloin he kokevat keskittyvänsä erityisesti tarinan luontiin. Esimerkiksi *Järven tarina* (2016) on tekijänsä mielestä nimenomaan luontoelokuva, ei luontodokumentti. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

2.2 Luontodokumenttien kehitystä ja historiaa

Luontodokumenttien historiasta puhuttaessa on pakko ottaa esille BBC:n *The Natural History Unitin* (NHU) työ. BBC:llä on Bristolissa keskus, johon alansa taitavimmat luontodokumentaristit on koottu. NHU:n noin 250 työntekijää ovat asiaan paneutuneita ihmisiä ja vallitseva mentaliteetti yksikössä on, että työtä ei haluta ulkoistaa yksityisille tekijöille. NHU:n yhteisöllisyys ja asiantuntevuus ovat alalla hyvin erityislaatuksia. Yksi NHU:n vahvuuksista on se, että asiantuntemus leviää hyvin muillekin tekijöille: jos joku on tekemässä tietystä eläimestä ohjelmaa, paikalla on varmasti joku, jolla on kokemusta kyseisestä eläinlajista tai sen elinympäristöstä. (Lee-Wright 2010, 355 – 359.)

NHU perustettiin vuonna 1957 ja se on nykyään maailman suurin luontodokumenttien tuotantotaho. He tuottavat 100 tuntia televisio-ohjelmaa ja 50 tuntia radio-ohjelmaa joka vuosi. NHU työllistää siis myös suuren määrän luontokuvaajia. NHU:n tuotannot, kuten *Planet Earth* (2006), ovat voittaneet lukemattomia palkintoja, muun muassa lumoavasta kuvauksesta. Näin isot tuotannot eivät kuitenkaan ole helppoja ja siitä syystä BBC jou-

tuu jakamaan tuotantokustannuksia yhteistyökumppanien kanssa. Toisinaan jopa 75 % kustannuskuluista katetaan muiden kuin BBC:n toimesta. Tämä takaa sen, että luonto-ohjelmat ja niiden kauniit kuvat saadaan esille ympäri maailmaa, kun kuluja katetaan eri puolilta, mutta samalla nousee esiin monia tuotannollisia, jopa filosofisia ongelmia. Ongelmia aiheuttavat yleensä myös erot lähetystaajuuksissa, ohjelmaslottien pituuksissa ja katsojien taustatiedon tasossa. Esimerkiksi Planet Earthistä tehtiin USA:ssa uudelleendubattu versio, jossa Sigourney Weaver selostaa paljon enemmän asioita auki kuin mitä alkuperäisessä versiossa sir David Attenborough selosti. Amerikkalaisille pitää siis avata asioita enemmän kuin esimerkiksi briteille. Silti USA:ssa on myyty alkuperäistä versiota dvd:nä hurjasti enemmän kuin dubattua versiota – kyseessä on itse asiassa USA:n myydyin dvd tähän mennessä. (Lee-Wright 2010, 355 – 360.)

Sir David Attenborough on yksi suurimmista tähdistä dokumenttialalla. Hän on ollut luontoelokuva-alalla jo 50 vuotta ja hänen juontamansa ja tähdittämänsä dokumentit ovat olleet valtavan suosittuja. Nykyään mies ei enää 90-vuotiaana tee uusia dokumentteja, mutta on muutoin mukana NHU:n toiminnassa. Attenborough on nähnyt selkeästi ne muutokset, joita on tapahtunut luontodokumenttien parissa viimeisen 50 vuoden aikana. Attenboroughin mukaan aiemmin ei ollut juuri minkäänlaisia ympäristökäytänteitä eikä hän itsekään uskonut esimerkiksi ilmastonmuutokseen pitkään aikaan. Pikkuhiljaa dokumentit ovat muokkaantuneet hieman poliittisemmiksi, mutta BBC pitää edelleen kiinni puolueettomasta linjastaan. Silti luontodokumenteissa on nykyään paljon enemmän sanomaa. Tavoite on motivoida ihmisiä toimimaan luontoa kohtaan paremmin. (Lee-Wright 2010, 356 – 357.)

Monet tahot ovat yrittäneet kalastella enemmän 16–34-vuotiaita katsojia luontodokumenttien pariin, mutta tosiasia on, että suurin osa yleisöstä koostuu tässä genressä vanhuksista. Luontodokumenteista on toisinaan yritetty tehdä interaktiivisempia ja saada näin yleisöä tavallaan osallistumaan sarjan tapahtumiin, mutta nuorison kanssa tämä ei ole toiminut. Monet luontodokumentoijat ovat myös sitä mieltä, että yleisön pitäisi ottaa kiitollisena vastaan se, mitä he ovat vaivalla saaneet luotua. Televisio ei tietenkään toimi niin. Tärkeää on siis oman alansa hallitsemisen lisäksi ymmärtää sitä, mitä yleisö haluaa. (Lee-Wright 2010, 359 – 361.)

2.3 Työn asiantuntijahaastattelut

Opinnäytetyötäni varten haastattelin tunnettuja suomalaisia luontoelokuvaajia sekä -valokuvaajia. Ensimmäisenä haastatteluvuorossa oli Teemu Liakka, joka on kuvannut muun muassa uuden menestyselokuvan *Järven tarina* (2016). Liakka on ollut mukana monessa luontodokumentissa, mutta myös kuvannut pitkiin elokuviin useita vedenalaisia kohtauksia. Haastattelu toteutettiin Helsingissä kasvotusten 28.4.2016 ja haastattelutilanne oli hyvin rento ja mukava. Liakalle esittämäni haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1. Toisena haastattelin Jan ”Janne” Henrikssonia, joka on aina kuvannut pelkästään luontodokumentteja ja toimii pitkälti Suomen rajojen ulkopuolella. Haastattelu tapahtui kasvotusten Porvoossa 4.5. ja haastattelutilanne oli jälleen mukava ja innostava. Haastattelukysymykset olivat samat kuin Liakalla ja ne löytyvät liitteestä 1. Luontovalokuvauspuolelta haastattelin Hannu Hautalaa, joka on yksi Suomen kuuluisimmista ja pisimpään toimineista luontokuvaajista. Hautala on valokuvauksen lisäksi kirjoittanut yli 50 kirjaa luonnosta ja luontokuvauksesta. Haastattelu tapahtui puhelimen välityksellä 4.5.2016 ja sujui hyvin luontevasti. Hautalan haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 2. Sekä Henriksson että Hautala ovat uransa aikana kuvanneet myös eläintarhassa, joten pääsin hyödyntämään heidän tietouttaan kuvaushaasteista niin luonnossa kuin eläintarhassa.

3 LUONTODOKUMENTTIEN KUVAAMINEN LUONNOSSA

Suurin syy luontodokumenttien katselemiselle on loppujen lopuksi mahtavasti kuvattu kuvamateriaali. Loistava kuvaus on se asia, jolla palkinnot lopulta voitetaan. Luontokuvaaminen on kehittynyt viimeisten vuosikymmenten aikana hurjin harppauksin: 1960-luvulla saatiin vihdoon kevyempi kamerakalusto, 70-luvulla optiikka kehittyi niin pitkälle, että pimeässä kuvaaminen oli mahdollista, 90-luvulla editointi helpottui suunnattomasti, ja nykyään elämme HD-aikaa. Monet vannoutuneista filmikuvaajista ovat muuttaneet mielensä HD-teknologian kehityttyä, eivätkä he välttämättä palaa enää takaisin filmin käyttöön. Jos HD-kameroihin saadaan vielä kattava valikoima eri kuvataajuuksia, siirtyvät luultavasti viimeisetkin filmikuvaajat digiaikaan. Erilaiset tekniikan kehitysmuodot ovat sallineet mitä hienoimpia uusia kuvaustapoja. Nykyään eläimiä pystytään kuvaamaan mitä pienimmillä ja huomaamattomimmilla kameroilla. Kamerate saadaan nyt jopa lentämään ilman halki. Klassinen ajatus luontokuvaajasta kyhjöttämässä yksin teltassa päivä- tai viikkokausia on myös muuttunut leikkauksen kehityksen takia. Nykyään luontodokumenteissa käytetään lisäksi paljon juontajia, joten työryhmän koko kasvaa väistämättä kuvauspaikalla. (Lee-Wright 2010, 363.) Seuraavissa luvuissa tarkastelen lähemmin luontodokumenttien kuvaamista kuvaajan näkökulmasta.

3.1 Kuvaustyöryhmän vaatimukset

Teemu Liakan (2016) mukaan luontodokumentaristilla pitää olla kattavan luontotiedon lisäksi myös hyvät verkostot muihin luontokuvaajiin. Verkostoituminen niin luontokuvaajien kuin muiden luontoihmisten ja -harrastajien kanssa on hyvin tärkeää ja arvokasta. Yhdellä ihmisellä tuskin on kaikkea tarvittavaa tietoa, joten verkostot auttavat tässä tilanteessa paljon. Suomen luontokuvaajilla on vuosikymmenten edestä tietotaitoa, mitä ei voi ammentaa kirjoista. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

Hannu Hautala (2016) uskoo myös verkostoitumisen tärkeyteen ja kertoo, kuinka hänellä itsellä on usein tapana vihjata esimerkiksi elokuvaajille, missä hyvät kuvauspaikat sijaitsevat. Hän on tehnyt erityisesti yhteistyötä Jan Henrikssonin kanssa ja he ovat kuvanneet paljon yhdessä samassa kojussa, Henriksson elokuvaa ja Hautala valokuvia. Hautala on myös usein työskennellyt samassa kuvauspaikassa luontoäänittäjä Veikko Neuvosen kanssa, ja hänen mielestään yhteistyö niin elokuvaajien kuin äänittäjienkin

kanssa hyödyttää molempia osapuolia. Kaksi ihmistä havaitsee kuitenkin yhdessä enemmän kuin yksi, joten he voivat auttaa toisiaan työssään. Hautala suosittelee lämpimästi tällaista yhteistyötä muillekin. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

Liakan mielestä tiedon ja hyvien verkostojen lisäksi tarinankerronnan taito on kuvaajalle kaikista tärkeintä. Tarinankerronta menee hänen mielestään myös biologian tietämyksen ylitse. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

BBC:llä NHU:n johtajat toivovat luontodokumenttien tekijöiltä seuraavia piirteitä: intohimo aihetta kohtaan, käytännön tietämys aiheesta, kaikki perinteiset hyvän dokumenttikijän piirteet (erityisesti hyvä tarinankerrontakyky), fantastiset logistiset kyvyt, johtajuus ja luova kipinä. Lisäksi johtajat peräänkuuluttavat sellaisia elokuvantekijöitä, jotka ymmärtävät nykyajan tv-genrejä sekä osaavat houkutella katsojia ohjelmiansa pariin. (Lee-Wright 2010, 359.)

Hautala (2016) lisää, että aidon ja syvän luontokiinnostuksen on hyvin tärkeää, että luontokuvaaja on pitkäjännitteinen ja sitkeä. Hän selittää, että luontokuvaaja on sellainen henkilö, joka päättää ottavansa tietynlaisen kuvan ja lopulta ottaa sen, menipä siinä sitten vuosi tai koko elämä. Tämä pätee niin luontovalokuvaajiin kuin luontoelokuvaajiin. Kuvaajalla pitää riittää päättäväisyyttä tavoitella sitä täydellistä kuvaa niin pitkään kuin on tarpeellista. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

Jan Henrikssonin (2016) mielestä taas luontokuvaajan pitää olla laiska. Hän avasi tätä mielipidettään selittämällä, että luontokuvaajan pitää olla todella hyvä käsittelemään aikaa ja laiskat ihmiset yleensä osaavat tämän puolen. Luontokuvaajat saattavat joutua olemaan kuvauspaikalla montakin päivää putkeen, joten siinä mielessä ajan käsitteleminen on hyvin tärkeää. Henrikssonin mukaan kuvaaja tekee suuren virheen siinä, jos hän päätyy odottelemaan jotakin tapahtuvaksi. Käytännössä pitäisi kuitenkin koko ajan olla tietoinen kaikesta ympäristössä tapahtuvasta ja odottelun sijaan pyrkiä kuvaamaan kaikkea mahdollista, mistä voisi kuvitella olevan leikkausvaiheessa elokuvan kannalta hyötyä. Odottaminen on ajan haaskuuta. (Henriksson, haastattelu 28.4.2016.)

Samalla kun kuvaajien on pitänyt oppia olemaan joustavampia työssään, on myös leikkaajien pitänyt monipuolistaa taitojaan. Monet NHU:n käyttämistä leikkaajista toimivat myös muiden BBC:n ohjelmien leikkaajina, joten heiltä löytyy kokemusta eri genreistä

ja se auttaa luontodokumenttienkin leikkaamista yleisölle miellyttäviksi ohjelmiksi. NHU:n leikkaajien täytyy myös olla erikoistuneita valtavan kuvamateriaalimäärän kanssa työskentelemiseen, sillä lopullisen materiaalin suhde kaikkeen kuvattuun materiaaliin on usein yli 1:100. Luontodokumenttien kanssa työskentelee nykyään valtava määrä leikkaajia monissa eri vaiheissa. Pilvipalvelujen yleistyminen mahdollistaa materiaalin siirtämisen helposti. (Lee-Wright 2010, 364 – 365.)

Nykyisissä luontodokumenteissa on myös ohjaajalla suurempi valta kuvauspaikalla – aiemmin kuvaajat lähetettiin yksinään kuvaamaan ja sitten toivottiin heidän saaneen hyvää materiaalia aikaan. Työn lopullisen onnistumisen näki tietenkin vasta leikkauspöydällä. Nykyään ohjaajat kulkevat mukana kuvaustilanteissa ja käsikirjoittavat tarinaa koko ajan. Monien on vaikea uskoa, että luontodokumentteja voisi mitenkään käsikirjoittaa, sillä luonto ei noudata ohjausta. Käsikirjoittaminen ja erityisesti storyboardien tekeminen on kuitenkin mahdollista, silloin pitää vain olla valmis muokkaamaan tarinaa jatkuvasti tapahtumakäänteiden mukaan. (Lee-Wright 2010, 364 – 365.)

KUVA 1. Kenttäasiantuntija ja ohjaaja kuvauspaikalla Floridan Evergladesilla (Kuva: Marina Henriksson 2012)

Monet luontokuvaajat etenkin Suomessa kuvaavat sekä ohjaavat omat dokumenttinsa. Toisinaan kuvaajat samalla myös tuottavat omat elokuvansa, mutta luonnollisesti on paljon mukavampaa, jos projektilla on olemassa erillinen tuottaja, joka voi huolehtia tuotannon juoksevista asioista ja erityisesti lupa-asioiden selvittämisestä. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

Henrikssonin (2016) mukaan on myös hyvin tärkeää työskennellä sellaisten ihmisten kanssa, jotka ymmärtävät luontokuvaamisen haasteet ja luonnon oikullisuuden. Yhteistyö ohjaajan ja tuottajan kanssa onnistuu hyvin, jos he ovat tietoisia siitä, miten luonto

toimii ja siitä, että ongelmilta ei voi aina välttyä. Kun koko työryhmällä on yhteisymmärrys tästä asiasta, voidaan välttyä suurimmilta ristiriidoilta. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

3.2 Kuvaajan esivalmistelut

Kun luontokuvaaja tarttuu uuteen projektiin, on hänen pohjattava paljon edeltävään kokemukseensa. Kokemuksen kautta helpottuvat muun muassa sellaiset esivalmistelut, kuten kaluston valinta. Kuvaaja tietää mihin on seuraavaksi menossa ja peilaa sitä johonkin aiempaan samankaltaiseen kokemukseen. Tämän kokemuksen perusteella voi tehdä sivistyneitä arvauksia siitä, mitä kuvaustilanteessa tulee tapahtumaan ja mitä kaikkea tarvitsee ottaa mukaan. Luontokuvaaja joutuu joskus kantamaan kalustoaan monia kymmeniä kilometrejä esimerkiksi rinkassa, joten esivalmisteluvaiheessa on tärkeää karsia kaluston seasta kaikki turha pois ja ottaa mukaan vain kaikista tärkeimmät tavarat. Yllätyksiä sattuu tietenkin aina silloin tällöin, toisinaan ne ovat hyviä yllätyksiä ja toisinaan huonoja. Varautuminen tällaisiin tilanteisiin teknisen kaluston puolesta on hankalaa, mutta kokemus auttaa siinä. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

Luontokuvaaja tietää mitä eläintä on menossa kuvaamaan ja millaiseen ympäristöön. Yllätyksiä tapahtuu, kuten sanottua, mutta yleensä kuvaaja osaa valmistautua jonkin tietyn eläinlajin kuvaamiseen. Lajikohtaisesti pitää tietää muun muassa miten saa itsensä hajut peitettyä, ettei eläin säiky ja myös sen, miten eläintä kannattaa lähestyä. Jotkin eläinlajit havaitsevat liikkeen todella hyvin, joten niitä pitää lähestyä hyvin varovasti ja hiljalleen. Lajikohtaisesti kuvaajan pitää aina miettiä, miten pääsee mahdollisimman lähelle kohdettaan ja saa siten parhaat mahdolliset tulokset aikaan kuvauksella. Myös ympäristön tuntemus on tärkeää. Tässäkin auttaa paljon aiempi kokemuspohja. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

KUVA 2. Teemu Liakka kalasääsken pesällä (Kuva: Teemu Liakka)

Suomalainen luontovalokuvaus, esimerkiksi karhu-, kotka- ja vesilintukuvaus perustuu pitkälti siihen, että eläimiä ruokitaan kuvauspaikalla. Tämä vaatii tietenkin ennako-valmisteluja, että ruokaa on valmiina sopivalla paikalla, johon eläimet osaavat tulla. Paikkaa valitessa pitää tietenkin myös kiinnittää huomiota taustaan, auringon asemaan ja siihen, että on saanut luvan kuvata kyseisellä paikalla. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

Sääolosuhteisiin pitää myös kiinnittää paljon huomiota. Luontokuvaajan pitää tietää, mitä luonnossa tapahtuu aina missäkin sääolosuhteissa ja varautua kuvaukseen sen mukaan. Sää tiedotteiden seuraaminen ja oma tarkkailu paikan päällä ovat hyvin tärkeitä esivalmisteluja. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.) Jokaisen luontokuvaajan sisässä asuu-kin varmasti pieni meteorologi.

Hautalan (2016) mukaan yksi parhaimmista esivalmisteluista on lukea muiden kuvaajien tekemiä kirjoja ja saada niistä lisää tietoa sekä inspiraatiota omaan kuvaamiseen. Luontokuvaajan on hyvä tuntea kollegoidensa työ ja ammentaa siitä samalla omaan työhönsä uusia vaikutteita. Tästä on hyötyä myös oman markkinaraon löytämisessä: jos markkinoilla on todella paljon tietystä eläimestä kuvia, kannattaa itse keskittyä kuvaamaan jotain muuta kohdetta. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

Esivalmistelut ovat luonnollisesti tilannekohtaisia ja jokainen projekti vaatii hieman erilaisia valmisteluja kuvaajalta. Toiset kuvaajat ovat hyvin tarkkoja esivalmisteluista, kun taas toiset kuvaajat pyrkivät lähtemään kuvauksiin sen suuremmin valmistautumatta, koska yllätyksiä tulee kuitenkin aina vastaan. Jos on erityisen stressaava henkilö luonteeltaan, niin Henrikssonin mielestä (2016) ei silloin kannata varautua juuri ollenkaan, koska ne asiat, joiden olettaa olevan suuria haasteita, eivät välttämättä tapahdu ollenkaan ja asiat, joista ei tiennyt etukäteen mitään, voivat olla ne kaikista suurimmat haasteet. Aiemmasta kokemuksesta on tässä etua, mutta myös haittaa. Aiempi kokemus saattaa olla haitallista siinä vaiheessa, kun tietää jonkin asian tapahtuvan tietyllä lailla – jos asia sitten meneekin sillä kertaa eri tavalla, kuvaaja ei välttämättä osaa hallita uutta tilannetta ja kuvaus epäonnistuu. (Henriksson, 4.5.2016.)

3.3 Kuvaajan etiikka

Kuvaajalla on eettinen velvollisuus kohdella kuvauskohdettaan eli luontoa hyvin. Luontokuvaaja ei saa vaikuttaa kuvaamiinsa eläimiin, kasveihin tai alueisiin, hän ei saa siis aiheuttaa niille haittaa tai kärsimystä. Kuvaajan pitää mahdollisuuksien mukaan jättää alue sellaiseksi kuin se on ollut ja suorittaa työnsä niin, että siitä ei jää turhia jälkiä tai jälkivaikutuksia luontoon. Kuvaajan pitää myös suojella kuvaamiansa eläimiä, erityisesti rauhoitettua lajeja, joiden olinpaikkoja hänen ei tule paljastaa suurelle yleisölle. Kuvaajalla on laillinen velvollisuus suojella kuvauskohteitaan ja kuvaajan tulee olla tietoinen harvinaisimpia eläin- tai kasvilajeja koskevasta lainsäädännöstä. (Hoddinott & Hall 2013, 8.)

Suomen Luonnonvalokuvaajat SLV ry on luonut listan eettisistä periaatteista, joita yhdistyksen jäsenten tulisi noudattaa luonnossa kuvatessaan. Periaatteet on vahvistettu kevätkokouksessa Kiljavalla 8.3.2008. Näiden periaatteiden noudattaminen on kaikille SLV:n jäsenille sekä velvollisuus että kunnia-asia.

”Eettiset periaatteet

1. Luonnonvalokuvaajan työskentelyn lähtökohtana on luonnon kunnioittaminen. Hän liikkuu luonnossa hienotunteisesti ja asettaa kuvattavan edun oman etunsa edelle.
2. Luonnonvalokuvaaja perehtyy kuvauskohteisiinsa ollakseen aiheuttamatta niille vahinkoa.
3. Luonnonvalokuvaaja noudattaa luonnossa liikkumista ja toimimista koskevia lakeja sekä määräyksiä ja hankkii tarvittavat luvat viranomaisilta ja maanomistajilta.
4. Luonnonvalokuvaaja siivoaa jälkensä eikä jätä maastoon jätteitä.
5. Luonnonvalokuvaaja kunnioittaa toisen valokuvaajan työrauhaa, ilmaisuvapautta ja tekijänoikeuksia.
6. Luonnonvalokuvaaja ei kuvillaan levitä valheellista tai harhaanjohtavaa informaatiota. Jos kohde on kuvattu luonnosta irrotetussa ympäristössä tai jos kuvan sisältöön on oleellisesti vaikutettu lavastuksin tai kuvan oton jälkeen tapahtuneella kuvankäsittelyllä, näistä toimenpiteistä on mainittava, kun kuvan käyttöyhteys tällaista mainintaa edellyttää.” (Loimu 2012a, 290.)

Joitakin luontodokumentteja on syytetty yleisön manipuloimisesta. Esimerkiksi yhdessä Attenboroughin dokumentissa seurataan jääkarhun pennun syntymää, mutta tosiasias-
sa

tämä synnytys on kuvattu Frankfurtin eläintarhassa eikä luonnossa, kuten dokumentin muu sisältö. NHU:n johtajat eivät kuitenkaan näe tällaista käytäntöä epäeettisenä tai huijauksena. Mahdollisimman hyvä lopputulos sallii erilaiset keinot tuotantovaiheessa. Tosi-tv:n suosio on tuonut mukanaan myös sen, että ns. todellisetkin tapahtumat vaativat taitavampaa käsikirjoitusta ja tarinankerrontaa. Kunhan manipulaatio on taidokasta, tulee yleisö hyväksymään sen. Attenborough on itse myös sanonut, että dokumentintekijät luovat paljon enemmän fiktiota kuin ehkä uskovatkaan. Sanotaan, että kamera ei valehtele, mutta itse asiassa kamerahan on yksi taitavimmista valehtelijoista koko maailmassa. (Lee-Wright 2010, 362.)

Henrikssonin (2016) mielestä eläintarhoissa kuvaaminen on herkissä tilanteissa, kuten synnytyksissä ja pienten poikasten kanssa, paljon suositeltavampaa kuin näiden tapahtumien kuvaaminen luonnossa. Eläintarhoissa tilanne on kuitenkin aivan yhtä autenttinen eläimille itselleen kuin mitä se luonnossa on, mutta eläintarhassa asuvat eläimet ovat tottuneempia ihmisten läsnäoloon eivätkä stressaannu kuvaamisesta esimerkiksi juuri synnytystilanteessa niin paljon. Pahimmassa tapauksessa jos tällaista tilannetta yritettäisiin kuvata luonnossa, voisi eläinemo stressaantua niin paljon, että sekä emon että poikasen terveys päättyisi vaakalaudalle. On siis eettiseltä kannalta parempi mennä kuvaamaan tällaiset tilanteet eläintarhaan kuin luontoon. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

Kuvaajien näkemykset kuvamanipuloinnin suhteen eroavat jonkin verran. Jotkut, erityisesti luontovalokuvaajien piirissä, ovat tässä asiassa hyvin puritaaneja ja ovat sitä mieltä, että kuvaa ei saa muokata millään tavalla. Esimerkiksi Photoshopilla jonkin häiritsevän ruohonkorren poistaminen tai auringonlaskun värien tehostaminen ei heidän mielestään ole oikein, koska se ei edusta aitoa luontoa. Toiset taas kokevat kuvan tarinan olevan tärkeämmässä roolissa eikä yhden ruohonkorren tai oksan poistaminen vaikuta eettisesti väärältä. Kuvan tulee loppujen lopuksi olla esteettinen elämys, joten sen parantaminen tällaisissa olosuhteissa ei ole vakavaa. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

3.4 Kuvaushaasteet luonnossa

Luontokuvauksen haasteet ovat aivan oma maailmansa verrattuna esimerkiksi fiktion tai televisio-ohjelmien haasteisiin. Luontokuvaus on pohjimmiltaan luonnon armoilla olemista ja luonnon lukemista aina tilanteen mukaan. Jotkut luontokuvaajat, erityisesti va-

lokuvauspuolella, ovat keskittyneet vain tiettyihin aiheisiin, mutta useimmat luontoelokuvaajat haluavat välttää lokeroitumisen ja kuvaavat kaikenlaisia aiheita. Kuvaushaasteet vaihtelevat tietenkin myös sen mukaan, kuinka laajalle tai kapealle alueelle kuvaaja on päättänyt keskittyä. Seuraavaksi lajittelen kuvaushaasteita ympäristön, tekniikan, ajoituksen ja muiden haasteiden mukaan.

3.4.1 Ympäristön haasteet

Teemu Liakka on kohdannut kuvaushaasteita erityisesti kuvatessaan veden alla. Vedenalaisissa kuvauksissa yksi suurimpia haasteita on ajan rajallisuus: veden alla voi olla sukelluskaluston avulla vain rajatun ajan. Veden alla ei voi olla samalla tavalla päiväkausia valmiudessa kuin maan päällä. Toinen rajoittava tekijä vedessä kuvatessa on näkyvyys. Vedessä on haasteellista löytää kuvattavaa, kun näkyvyys on parhaimmillaankin parikymmentä metriä. Maan pinnalla näkyvyys on yleensä todella hyvä, mutta vedessä se on aina rajoitettu. Löytääkseen kuvattavaa pitää vedessä liikkua aina hiljalleen eteenpäin, että näkee seuraavan alueen ja sen mahdolliset asukkaat. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

KUVA 3. Vedessä kuvaamisen kalustoa (Kuva: Teemu Liakka 2016)

Lisäksi kuvauspaikat, kuten joet ja järvet, ovat yleensä hankalakulkuisia: niihin paikalle pääseminen on logistisesti haastavaa, erityisesti sukelluskaluston ja muun kuvauskaluston kanssa. Kaluston paino on kaiken kaikkiaan yksi suurimmista haasteista luontokuvauksessa ja monet kuvaajat käyvät jatkuvaa tasapainottelua kuvauskaluston laadun ja painon välillä. Jos jokin hyvälaatuinen kamera painaa paljon, tyydytään silloin huonompilaatuiseen, mutta kevyempään kameraan. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

Hautala (2016) on usein törmännyt kuvaushaasteisiin siksi, että hänellä on ollut suunnitelma siitä, millaisen kuvan hän haluaa ottaa, mutta esimerkiksi juuri sen tietyn lintula-

jin pesää ei löydy sellaisesta paikasta kuin hän haluaisi. Kuvaajan työ onkin pitkälti paikkojen etsimistä ja läpikäymistä. Kuten sanottua, luontokuvaaja ei kuitenkaan anna periksi ennen kuin on löytänyt haluamansa kohteen juuri oikeassa paikassa. Hautala itse kirjaa retkillään ylös muistiinpanoja erilaisista paikoista ja hyödyntää näitä muistiinpanoja myöhemmin uusia kuvauskohteita etsiessään. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

KUVA 4. Hannu Hautala kuvausretkellä (Kuva: Hannu Hautala)

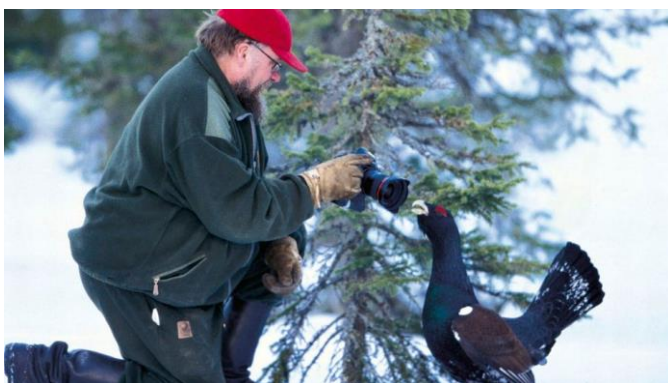
3.4.2 Tekniset haasteet

Tekniikan pitäisi luontokuvaajilla olla mahdollisimman hyvää, suorastaan kaikista parasta mitä ylipäättään on tarjolla, mutta budjetit eivät usein salli tätä. Luontokuvaajat myös käyttävät kalustoaan, erityisesti kameroita, niin rajuissa olosuhteissa, ettei yksikään insinööri ole niitä suunnitellut kestämaan kaikkea tätä rasitetta. Tekniikka on juuri luontokuvaajilla kaikista kovimmassa, rankimmassa käytössä. Kameratekniikka saavat luontokuvaajissa kokea märkää, kosteutta, pölyä, logistiikasta aiheutuvaa tärinää esimerkiksi mönkijän tai moottorikelkan kyydissä ja niin edespäin. Hyvät kamerat saattavat myös painaa todella paljon ja kuvauskalustoaan valitessa kuvaajan pitää jatkuvasti pohtia kompromissia painon, laadun ja hinnan välillä. Lisäksi ongelmana on se, että yksi kamera ei luultavasti taivu kaikenlaiseen luontokuvaamiseen. Eri tilanteita varten tarvitsee eri kameran ja kuvaajan pitääkin olla jatkuvasti tekniikan kehityksen tasalla ja olla innostunut kokeilemaan uusia tekniikoita ja työmenetelmiä. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

KUVA 5. Jan Henriksson kuvaamassa Red Epic -kameralla Yosemiten kansallispuistossa (Kuva: Marina Henriksson 2012)

Tekniset haasteet ovat Henrikssonin (2016) mukaan aina tilannekohtaisia ja myös hyvin vaihtuvia. Koska tekniikka kehittyy ja vaihtuu niin usein, vaihtuvat myös tekniikan haasteet: toiset poistuvat ja toisia tulee tilalle. Yksi suurimmista rajoituksista tekniikan suhteen on luonnollisesti sen määrä, kuten edellä mainitsin: esimerkiksi helikopteriin ei voi laittaa loputtomasti kalustoa. Tällaiset rajoitukset ovat ennen pitkää kaikilla kuvaajilla edessä. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

KUVA 6. Hannu Hautala metson kanssa (Kuva: Hannu Hautala)

Toisaalta tekniikka ei kuitenkaan aina ole kuvauksessa niin merkitsevää kuin voisi luulla. Hautalan (2016) mukaan luontokuvaamisessa on aina kyse siitä, että kuvaus on 95-prosenttisesti biologiaa ja vain 5-prosenttisesti kuvaustekniikkaa. Hän avasi mielipidettään esimerkin avuin: jos kuvaajalla on 10 000 euron arvoinen kamera, mutta hän ei pääse eläintä lähelle, ei hän saa yhtä hyviä kuvia kuin joku, jolla on vain 1000 euron kameran, mutta joka osaa piiloutua ja päästä täten lähelle eläintä. Erityisesti luontovalokuvauksessa eläinten lähelle pääseminen on paljon tärkeämpää kuin itse kuvaustekniikka. Huippukuvia voi ottaa huonommallakin kalustolla ja tästä toimii hyvänä esimerkki-

nä *Vuoden luontokuva* -kilpailun uudet tulokkaat, luontoharrastajat, jotka ovat ottaneet vaatimattomimmilla kameroilla yhtä hyviä kuvia kuin ammattikuvaajat huippukalustollaan. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

3.4.3 Ajoitus

Kaikenlaisessa luontokuvauksessa ajoitus on yksi tärkeimmistä asioista. Kuvaajien pitää osata olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan, kun jotain tärkeää tapahtuu. Eläinten lähelle pääseminen on yksi isoimmista haasteista luontokuvauksen saralla. Kuten tekniikan kanssa, auttaa myös aiempi kokemuspohja tässäkin asiassa. Jos kuvaaja on joskus omalla toiminnallaan hätistänyt eläimen pois kuvauspaikalta, ottaa hän varmasti toiminnastaan opiksi ja toimii seuraavalla kerralla varovaisemmin. Tällaiset niin sanotut virheanalyysit ovat hyvin tärkeitä luontokuvaajan uran kannalta. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

Henrikssonin (2016) mukaan kuvaushaasteet liittyvät lähinnä siihen, että vaikka ajoitus on pyritty saamaan kohdalleen, ei toivottua asiaa kuitenkaan tapahdu. Tilanne on usein väärä, vaikka ajoituksen yrittää saada oikein. Esimerkkinä tästä Henriksson käytti omaa haastattelun hetkistä tilannettaan: he olivat olleet edeltävällä viikolla kuvaamassa Ruotsissa hirvien muuttoa talvehtimispaikoista kesälaitumille. Hirvet ylittävät aina matkallaan tietyn joen ja kun hirvet oli saatu kuvattua, oli tarkoitus keskittyä harjusten kutuun. Sää kuitenkin muuttui niin, että kutu viivästyi ja kuvaaja joutui pitämään vapaaviikon Suomessa. Heti haastattelun jälkeisenä päivänä Henriksson lähti taas Ruotsiin kuvaamaan kalojen kutua. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

Kuvauksen haasteellisuutta lisää se, että projektit on useimmiten myyty etukäteen sekä joissakin tapauksissa myös käsikirjoitettu etukäteen. Luonnon yllätyksellisyys luo tähän tilanteeseen ongelmia, kun asiat eivät etenekään suunnitellusti aikataulun mukaan. Tämä tilanne on kaikista haasteellisoin ohjaajalle ja tuottajalle, mutta myös kuvaaja saa siitä osansa. Tämän takia kuvaukset kestävät useimmiten yli vuoden, jotta kriittisimpiä kuvauskeskusteluja, yleensä syksyjä tai keväitä, on aina kaksi. Henrikssonin (2016) tuotannoissa on yleensä kuvausaikaa 18 kuukautta, jolloin ensimmäisen vuoden aikana voi opetella kaiken tarpeellisen ja seuraavaan vuoden aikana toteuttaa kaiken, mikä jäi ensimmäisenä vuotena saavuttamatta. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

3.4.4 Muut haasteet

Hautalan (2016) mukaan luontoelokuvaajilla on vaikeammat haasteet kuin luontovalokuvaajilla juuri kuvakerronnan jatkuvuuden takia. Valokuvauksessa riittää, että esimerkiksi lintu on mahdollisimman luonnollisen näköinen, mutta elokuvauksessa taas pitää kiinnittää huomiota koko tarinaan. Elokuvaajan pitää miettiä, miten tapahtumat liittyvät toisiinsa ja esimerkiksi että käveleekö lintu seuraavassa kuvassa vasemmalle vai oikealle, koska liikkeen suunta täytyy pitää samana. Valokuvauksessa nämä eivät ole ongelmallisia asioita, koska siellä kuvan voi kivuttomasti kääntää oikealle tai vasemmalle oman mieltymyksen mukaan. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

Luontokuvaaja-ohjaaja Juha Taskisen (2016) mielestä suurin haaste luontokuvauksessa ei ole eläinten lähelle pääseminen, vaan miten siihen saa virallisen luvan. Hän on kohdannut monia vastoinikäymisiä muiden ihmisten toiminnan takia. Hänen kuvauspaikkaan on sabotoitu, häntä on uhattu aseella ja hänen kuvaamiaan kohteita on tapettu jopa rauhoitusaikana. Kuvaajan oikeuksia ei ole kirjattu lakiin ja toisinaan jokamiehen oikeudet eivät riitä suojaamaan kuvaajaa. (Taskinen, 2016.) Jokamiehen oikeuksien mukaan kuka tahansa voi muun muassa oleskella tilapäisesti alueella, missä liikkuminen on sallittua, pystyttää teltan tai piilokojun päiväksi tai pariaksi, käyttää retkikeitintä sekä poimia luonnonmarjoja, sieniä ja kukkia, rauhoitettuja kasveja lukuun ottamatta. Jokamiehen oikeuksiin ei taas kuulu muun muassa eläinten häirintä, puiden kaataminen tai kasvavien puiden vahingoittaminen, lintupönttöjen asettaminen, haaskan pitäminen, roskaaminen tai sammalen, varpujen, jäkälän tai tuohen ottaminen ilman maanomistajan lupaa. (Loimu 2012b, 292.)

Ihmiset saattavat pitää kuvaajia uhkana ja vaivana, vaikka kuvaajien työ perustuu nimenomaan siihen, että eläimiä ei häiritä. Taskisella (2016) on ollut erityisen paljon ongelmia saimaannorppia kuvatessaan juuri kuvauslupien takia. Hänen mukaansa Metsähallituksen suunnittelemat lupaehdot ovat ”järkyttäviä” ja kuvaaja saattaa joutua niiden takia oikeuteen saakka. (Taskinen, 2016.) Haastattelemanani kuvaajat eivät olleet onneksi törmänneet samankaltaisiin lupaongelmiin tai muiden ihmisten aiheuttamiin vaikeuksiin. Liakan (2016) mukaan ongelmia syntyy erityisesti niille kuvaajille, jotka keskittyvät jollekin tietylle pienelle alueelle ja kuvaavat samaa kohdetta jatkuvasti. Heistä tulee tällöin yhteisössään näkyviä. Mitä enemmän kuvaaja näkyy yhteisössä, sitä ongelmalli-

sempaa tulee hänen toiminnastaan. Monet kuvaajat taas vaihtavat kuvauspaikkoja niin usein, ettei paikallisia ongelmia ehdi syntymään. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

Liakan mielestä (2016) kuvaushaasteet eivät kuitenkaan ole huonoja tai negatiivisia asioita, kuten haasteista usein voisi kuvitella, vaan hänelle ne ovat työprojektin toinen puoli. Haasteet innostavat häntä keksimään uutta, innovoimaan, kehittämään uusia rakennelmia kuvausta varten tai keksimään tavan, jolla päästä kuvaamaan jotain, mikä on yleensä ihmisiltä piilossa. Hän käyttää esimerkkinä majavan pesän kuvaamista sisäpuolelta: miten päästä lähelle jotain, mikä on piilossa, samalla vaikuttamatta eläimen käytökseen ja saamalla siitä upeaa kuvamateriaalia. Eläimen tulisi käyttäytyä luonnollisesti, jotta materiaali on onnistunutta. Tällaisten asioiden päähkäily on Liakan mielestä todella innostavaa ja hän saa siitä aina upean palkinnon, kun hän onnistuu taltioimaan jonkin hienon hetken. (Liakka, haastattelu 28.4.2016.)

4 ELÄINTARHASSA DOKUMENTOINTI

Tässä luvussa pureudun tarkemmin eläintarhaympäristöjen taustoihin ja selvitän, miten eläintarhat voivat toimia kuvauspaikkoina. Eläintarhat ovat ympäri maailman suosittuja ja tärkeitä turistinähtävyyksiä. Kooltaan ja tyyliltään ne vaihtelevat paljonkin: on huomattavan isoja eläintarhoja suurissa kaupungeissa sekä pieniä alueellisia eläintarhoja, joilla saattaa olla yksityinen omistaja. Suurien kaupunkien eläintarhat ovat yleensä suosituimpien paikallisten nähtävyyksien joukossa: niissä käy suurin piirtein yhtä paljon vierailijoita kuin muissakin nähtävyyksissä. Eläintarhat joutuvat tasapainottelemaan viihteen, opettamisen ja eläintensuojelun välillä. Toisinaan nämä kolme tavoitetta voivat olla keskenään ristiriidassakin. Parhaat eläintarhat kehittävät jatkuvasti uusia tekniikoita eläinten hoitamiseen ja vierailijoiden viihdyttämiseen. Huonoimmat eläintarhat taas alleviivaavat eläinten hyötykäyttöä ihmisten hyväksi. (Frost 2010, 1.)

4.1 Eläintarha ympäristönä

Eläintarhojen suosio ei ole ollut ongelmatonta. Ihmisten suhde eläimiin ja niiden kohteluun on käynyt läpi suuria muutoksia ajan kuluessa. Tudorien aikaisessa Englannissa (1485 – 1603) uskottiin Jumalan antaneen ihmiselle vallan eläimistä ja luvan käsitellä eläimiä vapaan tahtonsa mukaan. Muutos tähän ajattelutapaan tapahtui 1600- ja 1700-luvuilla. Valistuksen aikakautena alettiin ymmärtää biologiaa ja luonnonhistoriaa paremmin, ja ihmiset tajusivat, ettei maailmaa oltu luotu vain heitä varten. Toisaalta myös 1800-luvun urbanisaatio auttoi eläinten asemaa. Tänä aikana alettiin ajaa läpi erilaisia säännöksiä eläinten hyvinvoinnin edistämiseksi ja julmuus eläimiä kohtaan pyrittiin lopettamaan. 1900-luvulle tultaessa eläinten oikeuksista puhuttiin jo laajalti ja eläimiä alettiin ymmärtää paremmin niiden luonnollisten elinympäristöjen kannalta. 2000-luvulla tilanne on parantunut entisestään ja eläintensuojelu on hyvissä kantimissa. Tämä kehitys puhuu selkeästi sen puolesta, miten ihmiset toimivat nykyaikana hyvin inhimillisesti eläimiä kohtaan. Ihmisillä on selkeämpi käsitys eläinten oikeuksista, eläinten suojelusta ja sivistyneistä käytöstavoista. (Hill 2005, 136 – 137.) Tämä muutos on vaikuttanut myös luontodokumenttien kuvaukseen ja erityisesti kuvaajan etiikkaan. Luontokuvaajalle eläinten suojelu ja oikeudet ovat pääsijalla.

Eläintarhat alkoivat ajan saatossa myös muuttaa radikaalisti toimintaansa. Työntekijöiden ja omistajien piti miettiä uusiksi mitä he oikein tekevät ja miksi he sitä tekevät. Eläinten aitauksista tehtiin isompia ja luonnollisempia, asfaltti korvattiin ruoholla ja kasveilla, kaltereistakin alettiin luopua ja niitä korvattiin lasilla ja vallihaudoilla. Myös tapa, jolla vierailijat kulkivat eläintarhassa, muuttui. Eläintarhoihin tuotiin immersiiivisemmät, teemalliset alueet, joiden läpi vierailijat voivat kävellä ja joissa osa eläimistä kulki vapaina. Nämä uudet ympäristöt vaikuttivat myös siihen, miltä kuvaaminen eläintarhassa näyttää: luonnollisemmalta. Nämä uudet trendit levisivät nopeasti useisiin eläintarhoihin. Eläintarhat myös julistautuivat julkisesti toimimaan entistä enemmän eläintensuojelun roolissa. Näin eläintarhat saavuttivat viimein paikkansa tärkeinä instituutioina modernissa yhteiskunnassa. Tästäkin huolimatta eläintarhoille on edelleen olemassa kritikkoja, joiden mielestä meidän ei pitäisi hyväksyä eläintarhoja sellaisina kuin ne nyt ovat. (Frost 2010, 3.)

Median vaikutus eläintarhoihin on suuri. Eläintarhat tarvitsevat mediaa houkuttaakseen kävijöitä. Eläintarhat toimivat sekä eläinten hyvinvoinnin että kaupallisten tavoitteiden perusteella, minkä vuoksi monet kritisoivatkin eläintarhoja edelleen armottomasti mediassa. Monet eläintarhat ovat vastanneet median asettamiin paineisiin korjaamalla toimintaansa, mutta valituksia on edelleen nähtävissä. Useimmiten valitukset kohdistuvat joko eläintarhojen niin sanottujen tähtien huonoon kohteluun tai kaupallisiin tavoitteisiin. Käytän esimerkkinä Berliinin eläintarhan huippusuositun Knut-jääkarhua. Knut syntyi vuonna 2006 ja päätyi äitinsä hylkäämäksi. Normaalisti pentu olisi kuollut, mutta eläintarhan työntekijät päättivät puuttua asiaan ja kasvattivat Knutin itse. Knutista tuli ensimmäinen jääkarhu 30 vuoteen, joka selvisi lapsuusiästä Berliinin eläintarhassa. Pennusta tuli eläintarhan supertähti, joka nosti eläintarhan kävijälukuja rajusti ja veti median huomion puoleensa. Knut pääsi jopa *Vanity Fair* -lehden kansikuvaksi. Suosion takana piili kuitenkin suuri huoli Knutin hyvinvoinnista ja sen epätavallisesta kasvatuksesta, joka johti hyvin aggressiiviseen käytökseen. (Frost 2010, 3 – 4.)

Tekivätkö eläintarhan työntekijät oikein, kun he puuttuivat luonnon kulkuun pelastamalla Knutin? Mikä oli heidän pohjimmainen motiivinsa pennun pelastamiseen: eläintensuojelu vai rahallinen voitto? Knut kuoli vuonna 2011 sairaskohtauksen aiheuttamaan hukkumiseen ja monet ovat jääneet pohtimaan näitä kysymyksiä. Kaikesta huolimatta ei voi kiistää, etteikö Knutista olisi lyhyessä ajassa tullut maailmankuulu. Median

rooli oli tässä tapahtumassa kaksijakoinen: se teki Knutin tunnetuksi, mutta samalla nosti ilmoille pennun olemassaolon ongelmallisuuden ja kaiken kritiikin sen suhteen.

Kaikista vapaa-ajan viihdemuodoista nykymaailmassa eläintarhat ovat ainoita, jotka ovat jatkuvasti kritiikin alaisia. Tämä johtaa aika ajoin toimiin, joiden tarkoituksena on saada aikaiseksi muutoksia eläintarhoihin, toisinaan vaaditaan myös kokonaan eläintarhojen lakkauttamista. Eläintarhat ovat ainoita tällaisia instituutioita, joiden lakkauttamista vaaditaan aika ajoin. Museoiden näyttelyitä saatetaan joskus boikotoida, mutta silloinkin on kyse joidenkin tiettyjen esineiden paheksumisesta eikä se johda siihen, että kukaan vaatisi museoita suljettavaksi. Ehkä yksi syy tähän eläintarhojen niin sanottuun erityiskohteluun on se, että korkeakulttuurin sijaan eläintarhoja pidetään yleensä suurten massojen kulttuurina, jota pidetään korkeakulttuuria vähäisempänä. (Frost 2010, 5.)

4.2 Eläintarha ja televisio

Televisio on aina ollut kiinnostunut eläimistä. Eläimiin pohjautuvat tosi-tv-ohjelmat nauttivat suurta suosiota erityisesti 1990-luvulla. Ohjelmat, joissa oli eläimiä, olivat tuolla vuosikymmenellä katsojasuosikkeja. Eläinohjelmien suosio on nyt hieman hiipunut, mutta ne tuskin jäävät koskaan ohjelmistosta kokonaan pois. 90-luvun suosittu ohjelmatyyli tarvitsee vain kipeästi jonkinlaisen päivityksen. (Hill 2005, 148.)

Eläintarhat toimivat nykyään yhä useammin ja useammin tosi-tv-ohjelmien lokaatioina. Eläintarhaohjelmat ovat hyvin suosittuja muun muassa Isossa-Britanniassa ja niitä esitetään parhaaseen katseluaikaan televisiossa. Monet näistä ohjelmista on suunnattu lapsille, tavoitteenaan opettaa lapsikatsojia ja nostaa esiin tieteellisiä aihealueita. On hyvin yleistä, että yksittäinen ohjelma keskittyy johonkin tiettyyn, tunnettuun eläintarhaan. Erityisesti lapsille suunnatuissa eläintarhaohjelmissä on usein kuitenkin vaarana joidenkin eläintenhoitoon ja -suojeluun liittyvien asioiden vähättely, kun yleisöä pitää sivistämisen lisäksi myös viihdyttää. On myös olemassa dokumentaarisempia eläintarhaohjelmia, jotka on suunnattu enemmän aikuisille. Niiden tarkoitus on viihteen tarjoamisen lisäksi erityisesti tiedottaa ihmisiä eläintarhojen eri rooleista. (Mason 2010, 202 – 203.)

Tosi-tv:n eläinohjelmat hyödyntävät monella tapaa sairaalarajojen formaatteja. Sairaalasarjojen tavoin ne keskittyvät lääketieteelliseen draamaan. Tällaiset ohjelmat pohjautuvat aina kolmeen peruspiirteeseen: sairauden määrittelyyn, hoitamiseen ja lopulta siitä

parantumiseen. Eläinohjelmat kuten *Animal Hospital* noudattavat tätä samaa kaavaa. Tällaisissa ohjelmissa on lisäksi muutoksellinen piirre, joka liittyy ohjelmien kerrontatapaan. Draaman kaari on lähes aina sama: klinikalle tuodaan eläin, eläin tutkitaan ja hoidetaan, lopulta käy joko hyvin tai huonosti. Eläimelle tapahtuu kuitenkin aina muutos. Tämä piirre saa tällaiset eläinsarjat lähentelemään enemmän muodonmuutosohjelmista tuttua formaattia kuin esimerkiksi perinteisiä luontodokumentteja tai asiaohjelmia. Näissä ohjelmissa on kuitenkin jotain, mitä muodonmuutosohjelmissa ei yleensä ole: moraalinen agenda. (Hill 2005, 150 – 151.)

Eläintarhoilla on periaatteessa kolme eri tapaa houkuttaa positiivisesti julkisuutta ja median huomiota. Ensimmäinen tapa on luoda tietyille eläimille, yleensä eläinvauvoille, julkisuuden henkilön imago. Esimerkkinä tästä toimii hyvin aiemmin mainitsemani Knut-jääkarhu. Toinen tapa on käyttää julkisuuden henkilöä eläintenhoitajana tai eläintietäjänä, joka matkustaa eksoottisiin paikkoihin ja kertoo retkistään niin televisiossa kuin kirjoissakin. Näiden henkilöiden tulee luonnollisesti olla karismaattisia ja joskus eksentrisyydestäkin on apua. Kolmas tapa on nykyään hyvin suosittu: eläintarhojen käyttäminen tosi-tv:n kulissina. (Frost 2010, 187.) Suomessa toteutettu Van Der Media Oy:n tv-tuotanto *Korkeasaari* (2008) on hyvä esimerkki tästä trendistä. 11-jaksoisessa sarjassa näytettiin Korkeasaaren eläintarhan arkitapahtumia ja sarjaa esitettiin SubTV:llä vuonna 2009. (Elonet, 2014.)

4.3 Eläintarhassa kuvaaminen

Sekä Henriksson että Hautala ovat kuvanneet luontodokumentteja ja -valokuvia eläintarhassa. Henriksson (2016) mainitsee kuitenkin sen, ettei hän ole koskaan kuvannut tarhaa esittelevällä tavalla, vaan hän on kuvannut tarinaa tukevia, leikkausvaiheessa välttämättömiä ”falskeja luontokuvia”. Tällaisissa tilanteissa muu sisältö on kuvattu luonnossa, mutta leikkausvaiheessa puuttuu joitakin yksittäisiä kuvia, jotka ovat helppointa ja parasta mennä tekemään eläintarhaan. Eläintarhassa on eläinten lähelle pääseminen yksinkertaisempaa, koska eläimet ovat tottuneempia ihmisten läsnäoloon. Yleensä eläintarhassa kuvattavat asiat ovat lähikuvia, kuten kuvia eläinten silmistä, tassuista tai korvista. Tällaisten kuvien saamiseen eläintarha riittää aivan hyvin. Eläintarhassa voi myös paremmin tehdä niin sanotusti herkempiä kohtauksia, kuten poikasten syntymää ja kasvamista esitteleviä kohtauksia, koska luonnossa näiden kuvaaminen aiheuttaisi liiallista stressiä luonnonvaraisille eläimille. Henrikssonin mukaan loppujen lopuksi eläi-

melle itselleen on kuitenkin tilanne ja tapahtuma aivan sama, istuipa karhu sitten betonibunkkerissa vai muurahaispesässä. Tästä johtuen eläintarhakuvauksen aitoutta on lopulta vaikea kyseenalaistaa. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

KUVA 7. Ilveksen tassut lähikuvassa (Kuva: Hannu Hautala)

Hautala (2016) kuvaa eläintarhoissa mielellään. Hän kuvaa myös lähinnä eläinten yksityiskohtia, kuten Henriksson, mutta ei käytä näitä kuvia omissa kirjoissaan, vaan muissa tuotteissa, kuten kalentereissa ja postikorteissa. Hautala teki 70- ja 80-luvuilla paljon työtä uusien luonnontieteiden oppikirjojen kanssa, joihin tarvittiin valokuvia kuvitukseksi piirrosten sijaan, joten hän kävi esimerkiksi Englannissa paljon kuvaamassa lintuja eläintarhassa. Hänen mielestään eläintarhassa kuvaaminen on helpompaa, koska luonnossa ei usein pääse ottamaan todella tarkkoja erikoislähikuvia. Luonnossa näiden kuvien ottaminen veisi todella paljon aikaa, kun taas eläintarhassa ne voidaan saada kuvattua tunnissa, parissa. Hautala suosii erityisesti Ranuan eläintarhaa ja käy siellä vuosittain kuvaamassa erityisesti talviturkissaan olevia eläimiä. Hautala suosittelee eläintarhoissa kuvaamista, koska siellä käyminen on aina opettavaista. Siellä pystyy helposti seuraamaan eläinten toimintaa, liikkumista ja käyttäytymistä. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

Vaikka eläintarhaa itseään ei tuotaisi luontodokumentissa suoraan esille, ei Henriksson (2016) kuitenkaan ole koskaan törmännyt sellaiseen tapaukseen, että eläintarhassa kuvaamista olisi yritetty peitellä tai että eläintarha olisi jätetty esimerkiksi lopputeksteistä pois. Hänen mielestään eläintarhoissa kuvaamista on turha peitellä, ja eläintarhat mainitaan aina vähintään elokuvan lopputekstien kiitoksissa. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.) Myös Hautala mainitsee aina eläintarhan nimen käyttäessään eläintarhassa otettuja kuvia kalentereissa (Hautala, haastattelu 4.5.2016).

4.4 Kuvaushaasteet eläintarhassa

On selvää, että eläintarhat poikkeavat kuvauslokaatioina normaaleista luontokuvauslokaatioista eli luonnosta. Hypoteesini on, että poikkeamat ovat varsin suuria, vaikka eläintarhat pyrkivätkin imitoimaan luonnollisia olosuhteita ja tiloja mahdollisuuksiensa mukaan. Eläimillä on eläintarhoissa kuitenkin vain hyvin rajattu elintila. Elintila saattaa olla luonnossakin rajattua esim. luonnonpuiston rajojen sisälle, mutta aivan samantyyppisestä, saman kokoluokan rajaamisesta ei ole kyse. Tämä elintila rajausta tuo myös kuvaamiseen erilaisia haasteita. Eläimet on helpompi paikantaa eläintarhassa kuin luonnossa, mutta itse tila voi luoda vaikeita esteitä kuvaamiselle. Eläinten elintila on rajattu, joten se tarkoittaa luonnollisesti myös sitä, että eläimiä ja yleisöä on erottamassa häkin kalterit tai suojalasi. Nämä näköesteet ovat selkeä haaste eläintarhassa toimivalle kuvaajalle.

Muita lokaation luomia haasteita ovat muun muassa eläintarhan aukioloajat ja vierailijoiden läsnäolo. Aukioloajoista ei juuri tarvitse luonnossa välittää, kun taas eläintarhoissa ne vaikuttavat toimintaan vahvasti. Perinteisessä luontodokumentoinnissa on yleensä ulkopuolisten ihmisten toiminta minimoitu, mutta eläintarhassa tilanne on erilainen. Vaikkei paikalla olisikaan yleisöä, ovat ainakin eläinten hoitajat ja muu henkilökunta läsnä.

Henrikssonin (2016) mukaan eläintarhassa kuvaaminen eroaa sillä tavalla normaalista luontokuvauksesta, että eläimet ovat tosiaan tottuneet ihmisiin paremmin ja tietynlainen luonnossa esiin tuleva yllätyksellisyys puuttuu eläintarhassa. Eläintarhassa voi järjestää kuvattavia tilanteita paremmin, mutta haasteita ei silti eläintarhassa kuvatessa puutu. Suurimmat haasteet eläintarhassa kuvattaessa liittyvät eläintarhan puitteisiin: kuvaajan täytyy pystyä häivyttämään taustalta sellaiset asiat, joita ei voi käyttää ja jotka eivät kuulu ohjelmaan. Jos ohjelma vaatii tarinan puolesta karhun nukkumista kaivamassaan onkalossa, ei eläintarhassa kuvatessa voi näyttää karhun itse asiassa nukkuvan betoni-bunkkerissa. Tämän takia kuvakoot eivät yleensä ole lähikuvaa isompia. (Henriksson, haastattelu 4.5.2016.)

KUVA 8. Jääkarhu luonnossa BBC:n Frozen Planet -dokumentissa (Kuva: BBC 2011)

KUVA 9. Jääkarhun pennut eläintarhassa, leikattuna luontokuvien sekaan BBC:n Frozen Planet -dokumentissa (Kuva: BBC 2011)

Tämä kuvakokojen niukkuus vaikeuttaa eläintarhassa kuvaamista. Luonnossa kuvaus-
haasteet ovat Henrikssonin (2016) mielestä jopa vähäisemmät kuin eläintarhassa, koska
luonnossa kuvatessa voi käyttää koko maisemaa ja tilaa hyväkseen kuvassa. Tarhassa
kuvaaminen ei olekaan yhtäkkiä niin helppoa, kuin aluksi kuvitteli. (Henriksson, haas-
tattelu 4.5.2016.) Tämä kuitenkin pätee pitkälti vain sellaiseen kuvaamiseen, jossa
eläintarha yritetään ympäristönä häivyttää pois.

Hautalan (2016) mielestä suurin haaste eläintarhassa kuvatessa on saada eläimistä luon-
nollisen näköisiä kuvia. Kohde on kaikista tärkein, kuvataanpa sitten luonnossa tai
eläintarhassa, ja erityisesti luonnollisuus on avainasemassa. Luonnossakin pyritään
saamaan eläimistä mahdollisimman luonnollisen näköisiä kuvia, eikä esimerkiksi sellai-
sia, joissa lintu on kavahtamassa pakoon lentoon. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

Eläintarhasta puuttuu Hautalan (2016) mielestä muun muassa sellainen haaste, mikä
luonnossa on hyvin yleinen: lumipyryssä kuvaaminen on luonnossa todella vaikeaa,
koska eläimet eivät halua liikkua lumipyryn aikaan ja lumipyry myös sumentaa yksi-
tyiskohdat. Eläintarhoissa taas saa hienoja kuvia lumipyryn aikaan. Hautala menee juuri

pahimpien lumipyryjen aikaan mielellään Ranuan eläintarhaan kuvaamaan. Eläintarhas-
sa kuvatessa voi paremmin tehdä ennakkosuunnitelmia. (Hautala, haastattelu 4.5.2016.)

5 KUVAUSHAASTEIDEN VERTAILU

Tässä luvussa kokoan esittelemäni kuvaushaasteet yhteen ja vertaan luonnon ja eläintarhan kuvaushaasteita toisiinsa.

5.1 Samanlaiset kuvaushaasteet

Kuvauskohteiden tulee näyttää mahdollisimman luonnollisilta, kuvataanpa niitä sitten luonnossa tai eläintarhassa. Tämä on yksi suurimmista luontokuvaajan haasteista ja luonnollisuuteen pitää pyrkiä kaikissa kuvaustilanteissa. Olipa kohteena mikä tahansa eläin, on sen näytettävä aidolta. Eläimen pitää käyttäytyä kuvaustilanteessa niin, että ihmisen toiminta vaikuttaa siihen mahdollisimman vähän. Tästä seuraa luonnollisuus. Eläimelle itselleen tilanteet ovat kuitenkin aina aitoja, makasipa se sitten luonnossa pelolla tai eläintarhassa kopin päällä.

Kaluston pohtiminen ennen kuvauksiin lähtemistä on pitkälti samanlainen haaste niin luonnossa kuin eläintarhassa kuvattaessa. Kuvaustilanteet ovat totta kai eläintarhassa rajatumpia – niin aiheeltaan kuin tilaltaan – kuin luonnossa, jossa voidaan yrittää kuvata monenlaisia tilanteita samalla vierailulla. Yksi kamera ei kuitenkaan taivu missään tilanteessa kaikenlaiseen kuvaamiseen, kuvattiinpa sitten eläintarhassa tai villissä luonnossa. Tekniikan kehityksessä mukana pysyminen pätee myös kuvaajan toimintaan molemmissa kuvauspaikoissa.

Kuvakerronnan jatkuvuus on kuvaajalle sekä luonnossa että eläintarhassa pitkälti samanlainen haaste, vaikkakin eläintarhassa useimmiten kuvataan juuri tällaisia jatkuvuuden kannalta oleellisia leikkauskuvia. Kuvaaja joutuu kuitenkin molemmissa paikoissa miettimään, miten kuvat istuvat lopulliseen leikattuun elokuvaan.

Lupa-asiat ovat sekä luonnossa ja eläintarhassa tavallaan samanlainen haaste, vaikkakin eläintarhassa kuvaamiseen riittää eläintarhan oma suostumus. Luonnossa kuvatessa lupia joutuu toisinaan hakemaan useammalta eri taholta. Kummassakin kuvauspaikassa joutuu jonkin verran toimimaan muiden ihmisten kanssa, olivatpa he sitten luonnossa maanomistajia tai eläintarhassa henkilökuntaa ja yleisöä. Muiden ihmisten vaikutus kuvaamiseen on onneksi yleensä melko vähäistä. Poikkeuksena on kuitenkin se, että luon-

nossa toimiessa joku saattaa sabotoida kuvaajan työtä esimerkiksi tappamalla kuvattavat kohde-eläimet, eläintarhassa tämä on onneksi lähes mahdotonta.

5.2 Erilaiset kuvaushaasteet

Yksi isoimmista eroista kuvaushaasteissa eläintarhan ja luonnon välillä on helppokulkaisuus. Luonnossa kuvauspaikalle pääseminen saattaa olla logistisesti haastavaa, mutta eläintarha taas on suunniteltu olemaan kaikille helppokulkuinen. Luonnossa kuvauspaikalle saattaa olla autolta pitkä matka ja kalustoa pitää kuljettaa pitkiä matkoja, mutta eläintarhassa tämä kaikki on paljon helpompaa. Kaluston kuljetuskin muuttuu heti eläintarhassa helpommaksi, kun matkan varrella on päällystettyjä teitä.

Veden alla kuvaaminen on toki haasteellista niin luonnossa kuin eläintarhassakin, mutta sitä harrastetaan luultavasti paljon vähemmän eläintarhassa. Eläintarhassa vesi saattaisi kuitenkin olla esimerkiksi akvaarioissa kirkkaampaa kuin mitä se on luonnossa, joten näkyvyys ei nousisi niin suureksi haasteeksi eläintarhassa veden alla kuvattaessa.

Luonnon yllätyksellisyys puuttuu pitkälti eläintarhaympäristössä kuvattaessa. Luonnossa suunnitelmat voivat helposti muuttua, mutta eläintarhassa etukäteen tehdyt suunnitelmat pitävät helposti paikkansa ja kuvaus onnistuu ilman suurempia yllätyksiä. Eläintarhassa voi myös kuvata sellaisia tilanteita, jotka ovat luonnossa harvinaisempia, kuten esimerkiksi eläinten liikkuminen lumipyryssä.

Tekniset haasteet ovat eläintarhassa vähäisempiä kuin luonnossa, koska eläintarha on paljon suojatumpi ympäristö kuvata. Kamerat eivät joudu kärsimään yhtä paljon luonnoloista ja logistiikasta aiheutuvasta kulutuksesta eläintarhassa kuvattaessa. Eläintarhat ovat pitkälti siistejä ja siellä liikkuminen on logistiikan puolesta helpompaa. Eläintarhaan voi myös ottaa enemmän kalustoa mukaan kuin luontoon, koska kulkeminen on helpompaa. Eläintarhassa harvemmin kuvataan esimerkiksi helikopterista käsin, joten kaluston painorajoitukset ovat siellä vapaampia.

Yksi tärkeimmistä luontokuvauksen haasteista, eläinten lähelle pääseminen, on selkeästi vähemmän haasteellista eläintarhassa kuvattaessa kuin luonnossa. Eläintarhan asukit ovat tottuneet ihmisten läsnäoloon paljon paremmin kuin villit vastakappaleensa, jotka vaativat kuvaajalta paljon enemmän kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Eläinten etsi-

miseen ei kulu eläintarhassa yhtä paljon aikaa kuin luonnossa. Ajoitusta on helpompi säädellä eläintarhassa ja siellä pystyy myös helposti luomaan toivotunlaisia tilanteita. Luonnossa tulee aina niin paljon yllätyksiä matkaan, että tilanteiden luominen voi mennä usein pieleen.

Vaikka eläintarhat on pyritty rakentamaan mahdollisimman luonnonmukaisiksi, ovat ne kuitenkin tarkoituksella rakennettuja ympäristöjä ja nämä puitteet näkyvät kuvaustilanteissa herkästi. Tämä asettaa erilaisia haasteita eläintarhassa toimivalle kuvaajalle: jos tilanne on se, että valmiissa elokuvassa tai ohjelmassa ei saisi näkyä ollenkaan eläintarhan ympäristöä, ovat käytettävät kuvakoot silloin hyvin suppeita. Eläintarhaa pitää häivyttää taustalta mahdollisimman paljon. Tässä mielessä luonnossa kuvaaminen on paljon helpompaa, koska kuvaaja pystyy käyttämään vapaammin ympäristöään kuvan taustana ja kuvakoot eivät rajoita toimintaa. Luonnossa ei myöskään ole eläintarhassa esiintyviä kuvausesteitä, kuten kaltereita tai suojalaseja. Eläintarhassa kuvaavat luontokuvaajat saattavat kuitenkin päästä tästä haasteesta eroon, sillä heidät päästetään toisinaan aitausten sisälle kuvaamaan.

6 POHDINTA

Opinnäytetyössäni olen luonut katsauksen luontodokumenttien sekä eläintarhojen toiminnan taustoihin. Opinnäytetyöni perimmäinen tarkoitus oli saada selville, miten eläintarhoissa kuvaaminen eroaa perinteisestä luontodokumenttikuvaamisesta. Löysin asiantuntijahaastattelujen avulla paljon luonnossa ja eläintarhassa esiintyviä kuvaushaasteita, joita en olisi saanut muuten selville. Saavutin tämän ansiosta hyvin työni päätavoitteen eli kuvaushaasteiden vertailun.

Opinnäytetyötäni kirjoittaessa olen tullut vielä vakuuttuneemmaksi työni ajankohtaisuudesta ja tarpeellisuudesta. Eläintarhat ovat osoittautuneet olevan valtaamassa omaa paikkaansa AV-alalla enemmän kuin kuvittelinkaan. Kyse ei ole lisääntyvästä eläintarhojen tuottamasta materiaalista vain sosiaalisessa mediassa, vaan myös televisioon tuotetaan yhä enemmän tosi-tv-sarjoja, joiden kulisseina toimivat eläintarhat ympäri maailmaa. Eläintarhoista on tulossa entistä tunnetumpia television kautta. Suomalaisille valkokankaille on viime aikoina päätynyt myös enemmän luontodokumentteja, elokuvien kuten *Metsän tarinan* (2012) ja *Järven tarinan* (2016) suosion myötä.

Aihevalintani on osoittautunut hyvin kiinnostavaksi ja monipuoliseksi. Eläintarhoista saisi varmasti kirjoitettua hieman eri painotuksilla monenlaisia eriäviä tutkimuksia AV-alallakin. Erityisesti eläintarhojen toimintaan liittyviin eettisiin kysymyksiin voisi vastata toisessa tutkimuksessa paremmin, itse olen tietoisesti vältellyt niiden turhan tarkkaa käsittelyä tässä työssä.

Erityisen mielenkiintoiseksi seikaksi on minulle henkilökohtaisesti noussut tätä opinnäytetyötä tehdessäni luontokuvaamisen yllätyksellisyys. Vaikka kuvaajat ovatkin todella perehtyneitä työhönsä ja tekevät paljon esivalmisteluja kuvausta varten, on kuitenkin aina odotettavissa yllätyksiä matkan varrella. Toiset yllätykset ovat hyviä, toiset huonoja ja viivästyttävät työntekoa. On mielenkiintoista, että tätä samaa yllätyksellisyyttä ei ole nähtävissä niin paljon eläintarhassa kuvattaessa.

Olen saanut paljon arvokasta tietoa erityisesti asiantuntijahaastattelujen kautta ja tunnen, että olen saanut paljon laajemman kuvan luontokuvauksen kentästä. Tämä auttaa minua varmasti pyrkimyksissäni päästä osallistumaan luontodokumenttien tekemiseen. Pääsin myös työni ansiosta jo verkostoitumaan muutamien luontokuvaajien kanssa. Verkostoi-

tuminen onkin osoittautunut paljon tärkeämmäksi asiaksi tällä alalla, kuin mitä olin etukäteen kuvitellut.

LÄHTEET

- Elonet. 2014. Korkeasaari 2008. Luettu 8.12.2014.
<http://www.elonet.fi/fi/elokuva/1542810>
- Frost, W. (edit.) 2010. Zoos and Tourism: Conservation, Education, Entertainment?
 Bristol: Channel View Books.
- Hautala, H. luontovalokuvaaja. 2016. Puhelinhaastattelu 4.5.2016. Haastattelija Ala-Rämi, E. Litteroitu.
- Henriksson, J. luontoelokuvaaja, 2016. Haastattelu 4.5.2016. Haastattelija Ala-Rämi, E. Litteroitu. Porvoo.
- Hill, A. 2005. Reality TV – Audiences and popular factual television. S. 135 – 169.
 New York: Routledge.
- Hoddinott, R. & Hall, B. 2013. The Wildlife Photography Workshop. East Sussex:
 Ammonite Press.
- Lee-Wright, P. 2010. The Documentary Handbook. S. 355 – 370. New York: Routledge.
- Liakka, T. elokuvaaja. 2016. Haastattelu 28.4.2016. Haastattelija Ala-Rämi, E. Litteroitu. Helsinki.
- Loimu, K. 2012a. Luontokuvaajan etiikka. Teoksessa Saiha, M. (toim.) Luontokuvauksen käsikirja. 2012. Porvoo: Docendo Oy, 289 – 290.
- Loimu, K. 2012b. Valokuvaajan jokamiehen oikeudet. Teoksessa Saiha, M. (toim.) Luontokuvauksen käsikirja. 2012. Porvoo: Docendo Oy, 292.
- Mason, P. 2010. Zoos and the Media. Teoksessa Frost, W. (edit.) 2010. Zoos and Tourism: Conservation, Education, Entertainment? Bristol: Channel View Books, 189 – 203.

Robinson, P. T. 2004. Life at the Zoo: Behind the Scenes with the Animal Doctors. New York: Columbia University Press.

Taskinen, J. 2016. Avara luonto: Tekijät kertovat: Suomalaisten luontodokumenttien tekemisestä. Luettu 8.5.2016.

<http://www.yle.fi/avaraluonto/index.php/artikkeli/6>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset 1

Teemu Liakan haastattelukysymykset 28.4.2016

Jan Henrikssonin haastattelukysymykset 4.5.2016

Lämmittelykysymys: Kerro aluksi hieman siitä, miksi ja miten olet päätenyt juuri luontokuvaajaksi.

Kuvaile vähän luontodokumentaristille tärkeitä piirteitä. Millainen luontodokumentaristin tulee olla?

Oletko samaa mieltä Hannu Hautalan kanssa siitä, että luontokuvaus on 95 % biologiaa ja vain 5 % kuvaustekniikkaa? Mitä se käytännössä sinulle tarkoittaa?

Missä kaikkialla olet kuvannut luontodokumentteja? Oletko erikoistunut johonkin tiettyyn alueeseen tai eläimeen?

Oletko kuvannut eläintarhassa? Jos olet, niin miten se eroaa luonnossa kuvaamisesta?

Kerro luontodokumenttien (yleisimmistä) kuvaushaasteista luonnossa/eläintarhassa. Mihin haasteisiin olet itse törmännyt luonnossa/eläintarhassa?

Voiko kuvaushaasteisiin varautua jotenkin etukäteen (luonnossa/eläintarhassa)? Miten?

Valinnainen loppukysymys: Onko jokin yllättänyt sinut luontokuvaajan työssä urasi aikana? Jokin mitä et aluksi tullut ajatelleeksi, kun vasta aloittelit uraasi?

Liite 2. Haastattelukysymykset 2

Hannu Hautalan haastattelukysymykset 4.5.2016

Lämmittelykysymys: Kerro aluksi hieman siitä, miksi ja miten olet päätenyt juuri luontokuvaajaksi.

Kuvaile vähän luontokuvaajalle tärkeitä piirteitä. Millainen luontokuvaajan pitäisi olla?

Olet sanonut joskus, että luontokuvaus on 95 prosenttisesti biologiaa ja vain 5 prosenttisesti kuvaustekniikkaa. Mitä tämä käytännössä sinulle tarkoittaa?

Missä kaikkialla olet kuvannut luontokuvia? Oletko erikoistunut johonkin tiettyyn eläimeen tai alueeseen?

Oletko koskaan kuvannut eläintarhassa? Jos olet, niin miten se eroaa luonnossa kuvaamisesta?

Oletko kuvannut ollenkaan liikkuvaa kuvaa?

Millaisia eroja näet luontovalokuvaajien ja luontoelokuvaajien välillä?

Kerro luontokuvauksen kuvaushaasteista luonnossa/eläintarhassa. Millaisiin haasteisiin olet itse törmännyt luonnossa/eläintarhassa?

Voiko kuvaushaasteisiin varautua jotenkin etukäteen? Miten?

Valinnainen loppukysymys: Onko jokin yllättänyt sinut luontokuvaajan työssä urasi aikana? Jokin, mitä et aluksi tullut ajatelleeksi, kun vasta aloittelit uraasi?